

ДОЗВІЛЛЯ У ЖИТТІ НІМЦІВ УКРАЇНИ (20 – 30-І РР. ХХ СТ.)

Тараненко Алла Володимирівна

аспірантка кафедри всесвітньої історії та археології,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ
e-mail: Lulka5@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-0150-9901>

Анотація. У статті досліджено форми дозвілля німців підрадянської України, які були характерні для етноспільноти в 20 – 30-х рр. ХХ ст. Встановлено, що обтяжені щоденною працею німці, перепочиваючи, наповнювали вільний від роботи час різноманітними дозвіллевими формами, що були покликані збагачувати внутрішній світ представників національної меншини. Показано, що німці полюбили читати та співати, а також відзначалися прихильністю до звичаїв, які супроводжували відзначення свят християнського релігійного календаря. Спершу толеруючи повсякденні форми відпочинку, з часом, радянська влада розпочала дедалі більше впливати на духовне життя німців. Використовуючи їхній час на дозвілля, більшовики пропагували комуністичні ідеології. Поширеною формою проведення німцями вільного від роботи часу, завдяки нововведенням радянської влади, стало відвідування хати-читальні, сільбуду, клубу, де вони могли, зокрема, переглянути спектакль чи послухати заїжджого лектора. Новою формою відпочинку став перегляд кінострічок. Загалом, дозвіллеві практики німців підрадянської України протягом 20 – 30-х рр. ХХ ст. базувалися на поєднанні традиційних підходів до відпочинку із тими, які запроваджувала радянська влада.

Ключові слова: дозвілля, німці, пропаганда, радянська влада, Україна.

Постановка проблеми. Дозвілля завжди займало важливе значення у житті пересічної людини. Не можуть бути виключенням у цьому плані й представники німецької меншини підрадянської України, які упродовж 20 – 30-х рр. ХХ ст. складали помітну частку населення республіки. Тяжка праця обов'язково вимагала перепочинку. Час поза трудовою діяльністю німці наповнювали різноманітними дозвіллевими практиками, які були покликані не лише відновити їх фізичні сили, а й духовно збагатити.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити форми дозвілля німців підрадянської України, які були характерні для етноспільноти в 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Історіографічний огляд. порушене у статті питання знайшло висвітлення у наукових працях багатьох дослідників селянського побуту та німецької меншини України, серед яких – М. Захарченко, В. Мотуз, І. Рибак, Б. Чирко.

Виклад основного матеріалу. Оскільки німці відзначалися високим рівнем освіченості, їхнє дозвілля досить часто було пов'язане із читанням. Так, чоловіки, шукаючи актуальну інформацію про поточний перебіг подій державного та світового значення, полюбили гортати періодичні видання. Зазвичай кожний новий випуск газети потрапляв до рук передплатників двічі на тиждень. Першого вечора власники газетних випусків поглинали найцікавіший матеріал, а протягом наступного дня читали решту статей [Letters from Susan, 1988, p. 23]. Доволі часто в

межах родини читання набувало колективних форм. Ввечері хтось з членів сім'ї міг взяти до рук книгу, газету або журнал і розпочати читати написане в голос [Letters from Susan, 1988, p. 21].

Протягом 1920 – 1930-х рр. в Україні було видано значний обсяг друкованої продукції німецькою мовою. В межах реалізації агітаційно-пропагандистських програм, з метою ідеологічної «обробки» та «радянзації» німців значну увагу більшовики приділяли друку німецькомовних періодичних видань. Наприкінці 1920-х рр. в Україні німецькою мовою видавалося 18 газет і журналів. Вже невдовзі після утвердження влади більшовиків в Україні, у березні 1920 р., в Одесі розпочався друк німецькомовної газети «Nachrichten», наклад якої складав 3 тис. примірників. У квітні 1921 р. світ побачила газета «Der Pflug», також розпочалося видання газети «Der Leuchtturm». В Харкові друкувалася газета «Die Neue Zeit», в Гальбштадті – «Hammer und Pflug». Проте вже 1922 р., за браком фінансування, друк низки німецькомовних періодичних видань припинився. Новий етап видання німецькомовної періодики розпочався в 1924 р., коли в Катеринославі налагодилося видання газети «Der Rote Stern». Цього ж року в Одесі розпочала друкуватися газета «Hammer und Pflug». Упродовж 1925 – 1928 рр. видавалися дитячий журнал «Die Trompete», антирелігійний журнал «Das Neuland» та педагогічний журнал «Zur neuen Schule». Чи не найпопулярнішим громадсько-політичним німецькомовним періодичним виданням була газета «Das Neue Dorf», наклад якої сягав 11 тис. примірників [Чирко, 2016, с. 57].

Невід'ємною частиною традиційного дозвілля кожного німця була пісня. Жінки під керівництвом місцевого священнослужителя часто влаштовували музичні та вокальні вечори [Светозарова, 2015, с. 273]. Чоловіки, не відстаючи від дружин, зібравшись після виконання сільськогосподарських робіт у сільському шинку, співали за кухлем пива [Светозарова, 2015, с. 271]. Про любов німецьких колоністів до співу свідчить те, що місцева влада, піклуючись про належний відпочинок трудівників, видавала спеціальні розпорядження, які накладали заборону на гучне вуличне виконання пісень, зокрема вночі [Bachmann, 1974, s. 16-17]. Виконувалися не лише привезені з Німеччини пісні, а й самостійно складені, що стосувалися місцевих подій та людей, які відзначилися незадовільною поведінкою [Светозарова, 2015, с. 270].

Доволі часто відпочинок набував тривіального забарвлення. У неділю практично було неможливо побачити хлопця чи дівчину, які б не були залучені до спільного для всього населення колоній заняття – лускання соняшникового насіння. Молодь могла протягом кількох годин віддаватися цьому масовому задоволенню, не промовляючи при цьому жодного слова [Bachmann, 1974, s. 16].

Якщо дозволяли умови, німці не цуралися урізноманітнювати дозвілля за рахунок відвідування видовищ. Так, жителі менонітських колоній полюбили приходити на кінні скачки [Letters from Susan, 1988, p. 44].

В німців усіх віросповідань була доволі розвинена як родинна, так і релігійна святкова культура.

На відміну від німців католицького та лютеранського віросповідань, які здебільшого дні народження не пам'ятали та не відзначали [Черкаська, 2004, с. 153], меноніти такі дні святкували, причому за участі гостей [Letters from Susan, 1988, p. 53]. Подекуди існувала традиція з нагоди дня народження того чи іншого

члена менонітської громади скликати хор, який приходив до будинку іменника та дарував йому кілька пісень [Letters from Susan, 1988, p. 30].

Найважливіші християнські свята, зокрема Різдво та Великдень, німці відзначали згідно традицій, яких дотримувалися їхні предки, перебуваючи ще в Німеччині.

За день до Різдва, увечері до дітей, родини яких сповідували лютеранську версію християнства, приходив Крісткінд. Це завжди була ряджена жінка, одягнена в білу накидку, що прив'язувалася до шиї. Голову вкривав шматок білої тканина, обличчя було пофарбоване в білий колір. Крісткінд дарував печиво дитині за виголошену молитву чи розказаний релігійний віршик [Черказьянова, 2004, с. 153]. Крісткінд (німецькою – Christkind – «Немовля Ісус») – це винахід Мартіна Лютера, який замінив св. Миколая у зв'язку з тим, що протестанти припинили визнавати католицьких святих, проте звичай дарувати дітям подарунки воліли зберегти. Великий реформатор «доручив» Крісткінду роздавати подарунки, але не на 6 грудня, а на Різдво, 25 грудня [Зимние фольклорные персонажи].

Якщо меноніти, попри офіційну заборону влади, з нагоди Різдва встановлювали вдома ялинку [Letters from Susan, 1988, p. 47], то сім'ї лютеранського сповідання прикрашали заздалегідь приготоване вишневе дерево. З осені вишню ставили в пісок, поливала її, а до свята дерево вже зеленіло. Його обмотували зеленим папером, прикрашали печивом та паперовими бантиками. Деревце стояло до Нового року, його прибирали незабаром після свята. Зняті прикраси роздавали дітям. До свята дітям дарували пряники у формі прикрашених глазур'ю чобітків. Різдвяної ночі молодь ходила вулицею від одного будинку до іншого, вітаючи їх господарів. Очолював процесію Бельцнікель (німецькою – Velznickel, Pelznickel), хлопець, одягнений у вивернуті шубу та шапку. Хлопці вели Бельцнікеля до дівчат у ланцюгах, стукали у двері та входили натовпом. Бельцнікель змушував їх жартівливо молитися та розповідати вірші. Слухняним давав колотий цукор, а неслухняних стібав ремінцем і ставив на коліна [Черказьянова, 2004, с. 153].

З нагоди Святвечора меноніти влаштовували в молитовних будинках дитячі виступи. Після цього, під супровід музичних інструментів (фортепіано та скрипки), хор розпочинав виконувати пісні. Далі відбувався театралізований показ різдвяної історії [Letters from Susan, 1988, p. 24].

Підготовка до Великодня передбачала обов'язкове фарбування яєць. Оскільки спеціальних фарб у розпорядженні німців не було, нового кольору яйця набували шляхом варіння у воді, що розбавлялася травою та лушпинням цибулі. З нагоди свята випікався білий хліб, готувалася кава. На обід подавався запечений в хлібі свинячий окіст, вишневий компот. Деякі господарі на Великдень різали вівцю. Смажене м'ясо заправляли вишнею.

В перший день травня німці відзначали весняне свято відродження природи. З його нагоди колоністи подавалися до поля, яке обходили, читаючи молитви про послання Богом гарного врожаю. Крім виголошення молитов німці вдавалися й до магічних дій. Так, наприклад, щоб плодоносила груша її намагалися «присоромити» – натягали на гілки дерева якесь старе вбрання, вішали черевик або валянок [Черказьянова, 2004, с. 154]. З метою наповнення повсякденного життя населення країни атрибутами більшовицької влади, комуністи вдавалися до запровадження практик відзначення радянських державних свят. В своєрідний спосіб 1927 р.

меноніти колонії Орлов святкували День Праці – свято Першого травня, відзначення якого співпадало з традиційним для усіх німців святом Весни: головною вулицею поселення рухався натовп людей, попереду їхали чотири трактори з причепами. Після завершення процесії, в кінці села виступили промовці, після чого усі відвідувачі імпровізованому мітингу розійшлися по домівках [Letters from Susan, 1988, р. 17]. Вже через три роки, з нагоди святкування Першого травня, вулиці колонії було заповнено червоними прапорами і транспарантами. Зранку відбулися урочисті збори. В другій половині дня учням роздали подарунки – цукерки, печиво, борошно, цукор, – все те, що напередодні вдалося вилучити в розкуркулених селян. Увечері було влаштовано низку вистав, організовано танці та розпивання алкогольних напоїв [Letters from Susan, 1988, р. 72].

На Трійцю, в заздалегідь викопаних ямах, німці влаштовували кілька багать. Палили торішні качани та стебла кукурудзи. Кожен клав до вогню якомога більший оберемок, щоб багаття горіло довше. Згуртувавшись навколо осередку вогню, молодь співала пісні, водила хоровод, грала в «третє зайве». До молоді приєднувалися і дорослі, які спостерігаючи за її веселощами, тихо розмовляли. З нагоди свята із рідкого тіста випікали «жайворонків» – ложкою лили тісто в киплячий жир, там воно, розповзаючись, набувало форми, що нагадувала обриси птаха [Черказьянова, 2004, с. 154].

З нагоди закінчення польових робіт німці відзначали свято врожаю та подяки [Letters from Susan, 1988, р. 39].

Дослідниця ролі радянських культурних осередків в трансформації традиційної селянської ментальності, В. Мотуз зазначає: «Радянська система активно використовувала широкий спектр відомих методів впливу на свідомість як окремої особистості, так і широких мас у цілому. Одним із важливих засобів забезпечення своєї популярності радянське керівництво вважало поширення в масах культури, але культури не в традиційному, загальнолюдському вимірі, а культури “нового” типу, яка неодмінно підкреслювала б переваги радянського, квазікомуністичного шляху розвитку суспільства. Використання для цього будь-яких існуючих осередків громадсько-культурного життя та створення відповідно нових радянських формувань було стрижнем утвердження радянського способу мислення. Культурні осередки повинні були стати тими “острівцями” нового світобачення, які в майбутньому забезпечили б повну трансформацію свідомості населення» [Мотуз, 2009, с. 67].

На початку 1925 р. в Україні було завершено створення мережі сільбудів [Мотуз, 2009, с. 70]. Зазначені заклади були покликані «бути селянськими клубами для відпочинку, розумної розваги і широкої освіти як загальної, так і комуністичної» [Кульчицький, 1978, с. 50]. У період непу культурно-просвітницькі заклади, попри ідеологічний вплив влади, в організації своєї діяльності все ж користувалися певним рівнем свободи, тому їхні розважальні та пізнавальні програми цікавили селян-колоністів. Жителька колонії менонітської колонії Орлов залишила свідчення: «Одного вечора співає чоловічий хор, наступного виступає силач, третього – вчитель [...] розповідає про чудесний світ зірок або про мрію людей здійснити подорож на Місяць» [Letters from Susan, 1988, р. 11]. Також влаштовувалися літературні вечори, відбувався показ творів драматичного мистецтва [Letters from Susan, 1988, р. 35].

На межі 20 – 30-х рр. XX ст. на селі діяло більш ніж 13 тис. закладів культури, більшість з яких все ще становили хати-читальні [Рибак, 2006, с. 164]. Сформовані владою культурно-освітні осередки працювали під контролем партійних і радянських органів, а їх штатний персонал та громадський актив передусім був покликаний поширювати комуністичну ідеологію [Мотуз, 2009, с. 67]. Тож, головним напрямом їх роботи була не організація змістовного дозвілля, а пропаганда колгоспного ладу та діяльність, що спрямовувалася на боротьбу з релігією. Все це негативно позначалося на престижі культурно-освітніх закладів, відштовхувало від них значну частину населення. До того ж, на зниження їх можливостей в організації дозвілля впливала примітивна матеріальна база. Більше половини з них не мали окремих приміщень або розташовувалися в будинках розкуркулених селян чи закритих культових спорудах [Рибак, 2006, с. 164]. З 1932 р. розпочалося механічне перетворення хат-читалень у клуби (будинки колективіста / колбуди), які були покликані представляти вищий тип культурно-освітніх закладів на селі. З 17,9 тис. закладів культури на селі у 1937 р. майже 15,5 тис. становили клуби [Рибак, 2006, с. 165]. Всередині клубних приміщень, на стінах висіли портрети вождів, агітаційні плакати та стінгазети, які містили інформацію про життя громади з неодмінним наголосом на успіхах у справі «соціалістичного будівництва». Планувалося, що в клубах відбуватиметься поєднання політико-освітньої роботи з гуртковою, а їх візитери матимуть змогу відвідувати тематичні вечори, концерти, танці, влаштовувати спільні перегляди кінофільмів.

Проте клуби продовжували спіткати ті ж проблеми, що й їх попередників на ниві організації культурно-просвітницької роботи. Слабкою ланкою в налагодженні культурної роботи були самі культпрацівники, які через низьку заробітну плату змушені були працювати за сумісництвом [Мотуз, 2015, с. 84]. Культурне життя на селі завмирало у зимовий період, оскільки через складне матеріальне становище більшість клубів не обігрівалося. Наприклад, 1938 р. вони були забезпечені паливом лише на чверть. Таким чином, колгоспники, які в осінньо-зимовий період мали значно більше вільного від роботи часу, залишалися поза впливом сільських закладів культури [Рибак, 2006, с. 165].

Залучення широких верств населення до співпраці з радянською владою, та втягнення їх до громадсько-політичного життя, була необхідною передумовою підтримки національними меншинами встановленого більшовиками режиму. З огляду на це, влада розпочала вдаватися до різних форм агітаційних заходів, серед яких вагоме місце надавалося влаштуванню публічних лекцій та мітингів [Мотуз, 2009, с. 69].

У міжвоєнний період популярності набуло кіно. Перегляд кінострічок став привабливою формою заповнення дозвілля [Рибак, 2006, с. 165]. Проте станом на 1924 р. на постійній основі в селах працював лише 101 кінозал. У зв'язку з цим розповсюдження набули так звані «кінопересувки» [Захарченко, 2012, с. 57]. Через відсутність розвиненої мережі кіноустановок перегляд кінострічок у сільській місцевості здійснювався нерегулярно, часто у непристосованих для цього приміщеннях [Рибак, 2006, с. 165]. За відсутності календаря перегляду кінофільмів одну і ту ж стрічку демонстрували по кілька разів на рік. Траплялися випадки, коли показ фільму затримувався через те, що приміщення сільбуду використовувалося для інших потреб. Інколи про демонстрацію фільму можна було довідатися

незадовго до початку сеансу. Внаслідок цього відвідати кінопоказ отримували змогу не всі бажаючі [Захарченко, 2012, с. 58].

Вагомого значення для задоволення культурних запитів населення влада надавала бібліотекам [Рибак, 2006, с. 165]. Діяли бібліотеки при клубах, сільбуддах та хатах-читальнях [Мотуз, 2009, с. 70]. У цілому бібліотеки мали багато гострих проблем: нерозгалужену мережу; застарілі та малочисельні книжкові фонди, які до того ж протягом 1930-х рр. були проріджені (вилучалися книги «контрреволюційного» характеру) та значною мірою замінені новою суспільно-політичною літературою ідеологічного змісту [Мотуз, 2015, с. 83].

Діяльність німецькомовних театрів розглядалася більшовиками як важливий напрям політико-ідеологічного впливу на німецьке населення, виховання його на основі тих принципів, що нав'язувалися суспільству радянською владою.

В травні 1933 р. було створено Одеський німецький робітничо-колгоспний пересувний (мандрівний) театр. В руках влади театр був покликаний стати засобом пропаганди, зокрема його труп мала популяризувати колгоспне будівництво та нарощування темпів сільськогосподарського виробництва. Оскільки всі вистави театру передбачалося ставити виключно німецькою мовою, російські та українські п'єси піддавали адаптованому перекладу. Колектив театру складався з як з професіоналів, так і самодіяльних акторів, причому віком від 17 до 27 років. До репертуару театру входили твори німецьких, англійських та французьких класичних драматургів – «Отелло» У. Шекспіра, «Емілія Галотті» Г. Лессінга, «Позірний хворий» Ж.-Б. Мольєра, а також радянські п'єси, зокрема «Честь» Г. Мдівані. На базі театру діяв оркестр, який називали «неаполітанським струнним ансамблем». До його репертуару входило кілька десятків класичних творів В. Моцарта, Л. ван Бетховена, Ф. Шуберта, Й. Гайдна, С. Гулак-Артемовського, радянські композиції, народні музичні мотиви [Чирко, 2016, с. 58].

Висновки. Обтяжені щоденною працею німці, перепочиваючи, наповнювали вільний від роботи час різноманітними дозвіллєвими формами, що були покликані збагачувати внутрішній світ представників національної меншини. Німці полюбили читати та співати. Німецька меншина також відзначалася прихильністю до звичаїв, що супроводжували відзначення свят християнського релігійного календаря. Спершу толеруючи повсякденні форми відпочинку, з часом, радянська влада розпочала дедалі більше впливати на духовне життя німців. Використовуючи їхній час на дозвілля, більшовики пропагували комуністичні ідеологеми. Поширеною формою проведення німцями вільного від роботи часу, завдяки нововведенням радянської влади, стало відвідування хати-читальні, сільбуду, клубу, де вони могли, зокрема, переглянути спектакль чи послухати заїжджого лектора. Новою формою відпочинку став перегляд кінострічок. Загалом, дозвіллєві практики німців підрадянської України протягом 20 – 30-х рр. XX ст. базувалися на поєднанні традиційних підходів до відпочинку із тими, які запроваджувала радянська влада.

Список використаних джерел та літератури

- Захарченко, М. В., 2012. Особливості кінофікації українського села в другій половині 20-х рр. XX ст., *Український селянин*, 13, 56-59.
- Зимние фольклорные персонажи [Електронний ресурс]: <https://uk.wikipedia.org>
- Кульчицький, С. В., 1978. Формування елементів соціалістичного способу життя в радянському доколгоспному селі, *Український історичний журнал*, 3, 40-51.

Мотуз, В. К., 2009. Роль культурних осередків у трансформації традиційної селянської ментальності, *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія: Історія*, 104, 91, 67-71.

Мотуз, В. К., 2015. Уніфікація світогляду як складова проблеми культурної модернізації українського села (кінець 1920-х – 1930-ті рр.), *Гілея*, 102, 82-85.

Рибак, І. В., 2006. Культурно-освітні заклади у соціально-побутовій інфраструктурі українського села (1929 – 1940 рр.), *Український селянин*, 10, 164-167.

Светозарова, Н. Д., 2015. Язык, песни и быт немецких колоний на Украине глазами писателя-колониста, *Ежегодник Международной ассоциации исследователей истории и культуры российских немцев*, 1, 267-275.

Черказнянова, И. В., 2004. Историко-этнографическая реконструкция хроники семьи Бехтгольд, *Вопросы германской истории*, 148-158.

Чирко, Б. В., 2016. Заходи Радянської влади України щодо запровадження освіти німецькою мовою та організації роботи німецьких культурно-просвітніх установ (1920-ті – 1930-ті роки), *Гілея*, 114 (11), 54-59.

Bachmann, H., 1974. *Durch die deutschen Kolonien des Beresaner Gebietes. Kolonischtegeschichte*, Stuttgart: Verlag Volk auf dem Weg.

Letters from Susan: A Woman's View of the Russian Mennonite Experience (1928 – 1941), 1988. North Newton.

References

Bachmann, H., 1974. *Durch die deutschen Kolonien des Beresaner Gebietes. Kolonischtegeschichte*, Stuttgart: Verlag Volk auf dem Weg. [in German].

Cherkazyanova, I. V., 2004. Istoriko-etnograficheskaya rekonstrukciya hroniki semi Behtgold [Historical and ethnographic reconstruction of the chronicle of the Bechtgold family], *Voprosy germanskoj istorii*, 148-158. [in Russian].

Chyrko, B. V., 2016. Zakhody Radianskoi vlady Ukrainy shchodo zaprovadzhennia osvity nimetskoio movoiu ta orhanizatsii roboty nimetskykh kulturno-prosvitnikh ustanov (1920-ti – 1930-ti roky) [Measures of the Soviet authorities of Ukraine regarding the introduction of education in the German language and the organization of the work of German cultural and educational institutions (1920s – 1930s)], *Hileia*, 114 (11), 54-59. [in Ukrainian].

Kulchytskyi, S. V., 1978. Formuvannia elementiv sotsialistychnoho sposobu zhyttia v radianskomu dokolhospnomu seli [The formation of elements of a socialist way of life in a pre-Soviet collective farm village], *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 3, 40-51. [in Ukrainian].

Letters from Susan: A Woman's View of the Russian Mennonite Experience (1928 – 1941), 1988. North Newton. [in English].

Motuz, V. K., 2009. Rol kulturnykh osередkiv u transformatsii tradytsiinoi selianskoi mentalnosti [The role of cultural centers in the transformation of traditional peasant mentality], *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly]. Serii: Istoriia*, 104, 91, 67-71. [in Ukrainian].

Motuz, V. K., 2015. Unifikatsiia svitohliadu yak skladova problemy kulturnoi modernizatsii ukrainskoho sela (kinets 1920-kh – 1930-ti rr.) [Unification of the worldview as a component of the problem of cultural modernization of the Ukrainian village (late 1920s – 1930s)], *Hileia*, 102, 82-85. [in Ukrainian].

Rybak, I. V., 2006. Kulturno-osvitni zaklady u sotsialno-pobutovii infrastrukturi ukrainskoho sela (1929 – 1940 rr.) [Cultural and educational institutions in the social and household infrastructure of the Ukrainian village (1929 – 1940)], *Ukrainskyi selianyn*, 10, 164-167. [in Ukrainian].

Svetozarova, N. D., 2015. Yazyk, pesni i byt nemeckikh kolonij na Ukraine glazami pisatelya-kolonista [The language, songs and life of the German colonies in Ukraine through the eyes of a writer-colonist], *Ezhegodnik Mezhdunarodnoj asociacii issledovatelej istorii i kulturny rossijskikh nemcev*, 1, 267-275. [in Russian].

Zakharchenko, M. V., 2012. Osoblyvosti kinofikatsii ukrainskoho sela v druhii polovyni 20-kh rr. XX st. [Peculiarities of cinematography of the Ukrainian village in the second half of the 20s of the 20th century], *Ukrainskyi selianyn*, 13, 56-59. [in Ukrainian].

Zimmie folklornye personazhi [Winter folklore characters]. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org> [in Russian].

LEISURE IN THE LIFE OF GERMANS OF UKRAINE (20 – 30'S OF XX CENTURY)

Alla Taranenko

Graduate student of the Department of World History and Archology,
Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv

Abstract. *The article examines the forms of leisure time of Germans in post-Soviet Ukraine, which were characteristic of the ethnic community in the 20s and 30s of the 20th century. It was established that the Germans, burdened by daily work, while resting, filled their free time with various forms of leisure, which were designed to enrich the inner world of the representatives of the national minority. It is shown that the Germans liked to read and sing, and were also noted for their adherence to the customs that accompanied the celebration of the holidays of the Christian religious calendar. At first tolerating everyday forms of recreation, over time, the Soviet authorities began to influence the spiritual life of Germans more and more. Using their leisure time, the Bolsheviks promoted communist ideologies. Thanks to the innovations of the Soviet government, a common way for Germans to spend their time free from work was to visit a reading room, a farmhouse, a club, where they could, in particular, watch a play or listen to a visiting lecturer. Watching movies became a new form of recreation. In general, the leisure practices of Germans in post-Soviet Ukraine during the 20s and 30s of the 20th century were based on a combination of traditional approaches to recreation with those introduced by the Soviet authorities.*

Key words: *leisure time, Germans, propaganda, Soviet power, Ukraine.*